

יום ב', ב' בטבת תשע"ו (14 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

[**חנוכה** – מהשורש **חנ'ך** היא. ואכן יש במהות החנוכה משמעות רבה לחינוך הבנים...]

היום, יום שני ב' בטבת בשנת תשכ"ט [23 בדצמבר 1968], הטלוויזיה הישראלית החלה את שידוריה הסדירים.

דוד בן-גוריון, ששימש כראש הממשלה בראשית שנות ה-60, התנגד באופן גורף להכנסת המדיה הטלוויזיונית. בן-גוריון ראה במדיה זאת **בעיה חינוכית**, שתהפוך את התושבים **מעם הספר לעם המסך**. יגאל אלון, שר החינוך באותה התקופה, חשש מתרבות של "**נרגילות ורקדניות בטן**". הטלוויזיה נתפסה ככלי מחטיא ולא תרבותי. בנוסף חששו אנשי מפלגת העבודה השלטת כי **הכנסת מדיה חדשה תאפשר לריבוי דעות**, דבר שיפגע באחידות הדעות ובכור ההיתוך הישראלי. [\[דרוש מקור\]](#) אך מעל כולם, עמדה הטענה הכלכלית, אשר ראתה את מדינת ישראל הצעירה, שרק זה מכבר יצאה מתקופת צנע ממושכת. החשש הכלכלי היה כי קניית מכשיר יקר, אשר איננו מיוצר בארץ, תכניס את המדינה הצעירה למיתון נוסף.

רק ב-1965, לאחר פרישתו של בן-גוריון וכניסתו לתפקיד של **לוי אשכול** כראש ממשלה, נפתחה האפשרות להכנסת הטלוויזיה למדינת ישראל. אך הטענות של הממשלה הקודמת נשארו בעינין. על כן, בחרו אנשי רשות השידור למחוק את הצבע מתוכניות הטלוויזיה. התוכניות נקנו צבעוניות אך נמחקו הצבעים ו**שודרו בצבעי שחור-לבן**. ... אך הציבור לא הסכים להשלים עם השלטת התרבות והחשכת הצבע ולשם כך הומצא המכשיר **אנטי-מחיקון**.

[[מקור](#)]

הטלוויזיה באה לישראל

כיצד סייעה מערכת החינוך להבאתו של הפלא הטלוויזיוני למדינת ישראל?
יוסי נחמיאספורוס: 00:02, 30.08.07

האם על מערכת החינוך לצעוד עם הזמן ולאמץ בחדווה טכנולוגיות חדשות? או שמא טובת התלמידים מחייבת דווקא שמרנות זהירה והיצמדות לאותם אמצעי הוראה ישנים ומוכחים? בשאלות אלה ודומות להן מתחבטים ראשי מערכת החינוך, ולרגל פתיחת שנת הלימודים - החלטנו לסייע להם ולהעלות מן האוב ההיסטורי את סיפור הגעתם של שידורי הטלוויזיה לישראל, וליתר דיוק את התשובה לשאלה - כיצד סייעה מערכת החינוך למאורע היסטורי זה?

טלוויזיה? לא יקום ולא יהיה

שנים לא מעטות חלפו מרגע הקמת המדינה ועד תחילת שידוריה של הטלוויזיה בישראל. שנים בהן ידעה הארץ תנופת פיתוח חסרת תקדים: ביצות יובשו, עולים הובאו, ערים חדשות נוסדו, מדינה חדשה על כל מוסדותיה קמה - והנה דווקא בתחומו של המדיום הטלוויזיוני נותרה ישראל מאחור, זאת לא

"כְּאֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ כִּן רְאִינוּ--בְּעִיר-ה' צָב-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָה עַד-עוֹלָם סֵלָה."

מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

יום ב', ב' בטבת תשע"ו (14 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

רק בהשוואה לעשירות ולמתקדמות במדינות העולם, אלא אף ביחס לשכנותיה שהחלו את שידורי הטלוויזיה שלהן שנים לפני.

הקמתה של הטלוויזיה בישראל נעשתה ספק בגלוי ספק במחותרת, כאחד ממבצעי ההגנה בימי שלטון המנדט הבריטי בארץ-ישראל. נראה היה כאילו ראש הממשלה, **דוד בן גוריון**, נוקט בכל תכסיס השהייה אפשרי [ר' לעיל], שעה שצוות עוזריו הקרובים מטכסים עצה כיצד להמתיק את הגלולה, כך שה"זקן" יהיה מוכן לבלוע אותה. העיתונאי, נתן ברון, הקדיש בעיצומו של הדיון הסוער סדרת כתבות לנושא, ותיאר כיצד "הטלביזיה תבוא לישראל – דרך הדלת האחורית":

"הטלביזיה בו תבוא, ודוד בן גוריון (ב.ג.) – אדם שאינו איטי בתפיסת תהליכים חברתיים – ביטא את המצב, כאשר התבדח במסיבת עיתונאים, שערך בשטוקהולם: "אני יודע, שאני מנהל קרב אבוד נגד הטלביזיה"... אבל די מעניין לבחון כיצד תבוא הטלביזיה לארץ. ידוע היטב, שקבוצת אוהדים קטנה לרעיון זה מתרכזת מסביב למר **טדי קולק**, מנהל משרד ראש הממשלה. זה כמה שנים שהוא מנסה, בכל צורה ודרך, לשכנע את ב.ג., כי יסכים לטלביזיה – וה"זקן" מסרב. מן הסתם, ראה טדי קולק כי בפעולת-מחץ לא יצליח – ומיהר לנקוט אסטרטגיה אחרת.

הטלביזיה תבוא לישראל - דרך הדלת האחורית. כמה ימים לפני נסיעתו של ב.ג. לסקנדינביה, באו אליו מר אבא אבן, שר החינוך והתרבות (תומך נלהב של הרעיון) וטדי קולק – ובפיהם הצעה. הם אמרו, כי התנגדותו של ראש הממשלה ידועה להם היטב – ומשום כך אינם מדברים עכשיו על טלביזיה בקנה-מידה גדול, אלא על משהו קטן יותר, שלא יעלה הרבה כסף ושיעזור מאוד לחינוך בארץ. הם פירטו: קרן רוטשילד מוכנה לממן התקנת רשת מצומצמת וניסיונית לבתי-ספר, על מנת לשדר שידורים חינוכיים במסגרת הלימודים הסדירה. לא יהיה ברשת זו בידור, וכמובן – לא תהיה פרסומת, רק חינוך...

בין אוהדי רעיון הטלביזיה שוררת ההרגשה, כי מהלך הדברים יתנהל בצורה כזו: בתחילה תותקן הטלביזיה לבתי הספר וישודרו שיעורים. לאחר מכן יורחב הדבר, וישודרו גם חדשות ושאר "שידורים ציבוריים". זו תהיה "טלביזיה בשירות הציבור", ממש כמו "גל א" של "קול ישראל", ולכך קוראים היום "טלביזיה חינוכית". בסופו של דבר לא יהיה מנוס מהשלמה עם הרעיון של טלביזיה רגילה, כנהוג בכל העמים והארצות, שתכלול גם בידור ושעשועים – ואפילו גם פרסומת...

ביקוריו האחרונים של ראש-הממשלה בחו"ל שכנעו אותו בכוחה העצום של הטלביזיה. ידוע, למשל, כי באחת משיחותיו עם הגנרל דה-גול (ד. ג.) נסבה השיחה על נושא זה, והגנרל סיפר לב.ג. עד כמה הועילה לו הטלביזיה במשברים השונים בקשר לאלג'יריה, כאשר הופיע על המסך ודיבר לכל בית בצרפת. בן-גוריון האזין בקשב רב, ואז שאל ד. ג. את ב.ג. מדוע אין טלביזיה בישראל, בהוסיפו: "הרי אתה הרבה יותר פוטוגני ממני"... ("הטלביזיה תחדור לכאן בדלת האחורית", נתן ברון, עיתון "ידיעות אחרונות", 21 בספטמבר 1962)

בנובמבר 1962 אימץ בן גוריון את תכנית הקמתה של הטלוויזיה החינוכית, ואף הביע בפני הלורד רוטשילד את קורת רוחו ואת תודתו על כך. הלורד, מצידו, התנה את מתנתו בכך כי במסגרת תכניות

"כְּאֲשֶׁר שָׁמְעֵנוּ כִּן רְאִינוּ--בְּעִיר-ה' צָב-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָה עַד-עוֹלָם סְלָה."

מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלוויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

יום ב', ב' בטבת תשע"ו (14 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

הטלוויזיה לא ישודרו חדשות, שכן "הדבר עלול להתפרש שלא כהלכה" – מן הסתם, ביקש רוטשילד שלא להיקלע לזירת ההתנצחויות והמאבקים שהסעירו בשנים ההן את הפוליטיקה הישראלית.

הטלוויזיה למען בטחון המדינה

לצד הנימוקים הערכיים בעד ונגד הכנסתה של הטלוויזיה למדינת ישראל, הלכה והבשילה בקרב מקבלי ההחלטות ההכרה כי ישראל שומטת מידיה נכס אסטרטגי חשוב במלחמה על דעת הקהל במזרח התיכון.

כבר בראשית שנות ה-50 ביקש הרמטכ"ל, יגאל ידין, לקדם הקמתה של תחנת טלוויזיה צבאית שתשרת את ההסברה הישראלית במדינות ערב השכנות. גורמים נוספים במערך המודיעין וההסברה הישראלי זיהו את חשיבות המדיום הטלוויזיוני במגזר הערבי הישראלי, וגם בקרב עולי ארצות האסלאם. אולם כל עוד היה מספרם של מקלטי הטלוויזיה בארץ זעום, טופל הנושא על מי מנוחות. המפנה בהתייחסות הממשלה למדיום החדש הסתמן בראשית שנות ה-60, כאשר לא ניתן היה עוד להתעלם מאנטנות הטלוויזיה שהופיעו באלפיהן על גגות בתים בכפרים ובשיכונים ברחבי ישראל.

רה"מ לוי אשכול נואם בטקס פתיחת שדורי הטלוויזיה הלימודית, 1966 (צילום: פריץ כהן, לע"מ)

"לנוף הישראלי נוספה תפאורה בלתי-מוכרת: אנטנות הטלביזיה על הגגות, שצמחו ממש בין-לילה באלפיהן. היה ברור, כי כל אנטנה כזו מבטאת תופעה מסוכנת ביותר: מתחתיה, בתוך הדירה יושבת משפחה שלמה, בצירוף מכרים וקרובים ומזינים עיניהם בטלביזיה – ערבית. כיום ידוע, שהדבר הפך לאירוע חברתי ממש במקומות מסויימים בארץ. הרי כבר ברור, כי רוב התושבים בישראל מבינים ערבית, וחלק גדול גם בא מרקע תרבותי הזהה לרקע המאפיין את הטלביזיה ממצרים או מן הלבנון. לא ייפלא, איפוא, שגם שלטונות הבטחון התחילו מעיפים עין דואגת וספקנית באנטנות המיתמרות – ולא ייפלא גם ש-צ.ה.ל. תומך ברעיון התקנת הטלביזיה..." (נתן ברוך, עיתון "ידיעות אחרונות", 23 בספטמבר 1962)

טלוויזיה אין, אגרה כבר יש

בטרם נערך שידור טלוויזיה כלשהו, "לימודי", "חינוכי", "כללי" או "בטחוני", החל בישראל "מצוד על בעלי טלביזיה המתחמקים מתשלום האגרה". העיתונאי גדעון רייכר מדווח באוגוסט 1965 כי: "חוליות מיוחדות של פקחים יערכו בימים הקרובים סריקות בכל רחבי הארץ, במגמה לאתר בעלי מקלטי טלביזיה שלא שילמו עד כה את אגרת-הטלביזיה. המשתמטים מתשלום יהיו צפויים להעמדה לדין פלילי. כזכור, החליטה הממשלה לא מכבר על הטלת אגרה שנתית בת 50 ל"י, על כל מקלט טלביזיה. בארץ מצויים כיום, לפי האומדן שבידי רשות השידור, כ-30,000 בעלי מקלטי טלביזיה – אשר חלקם הגדול טרם שילם את האגרה... ההכנסות הצפויות מאגרות-הטלביזיה יוקדשו להקמת המיתקנים

"כְּאִשֶׁר שָׁמְעֵנוּ כִּן רְאִינוּ--בְּעִיר-ה' צָב-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָה עַד-עוֹלָם סֵלָה."

מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלוויים אומרים בבית המקדש ביום שני

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

יום ב', ב' בטבת תשע"ו (14 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

ואימון העובדים לקראת הפעלת טלביזיה כללית ישראלית." (עיתון "ידיעות אחרונות", 13 באוגוסט 1965).

בדיעבד, התברר כי העבריינות במקרה זה, היתה של הממשלה ולא של האזרחים. התביעה לתשלום היתה בלתי חוקית מאחר והאגרה נגבתה עבור שירות שלא ניתן לאזרח, והחלה בטרם הושלם התיקון הנדרש לחוק רשות-השידור. אף על פי כן, נמנעה הממשלה במשך שנים מהשבת הכספים שנגבו שלא כדין מן האזרחים שנענו לדרישת התשלום; זאת, למרות שהכירה באי-חוקיות האגרה בתקופה שקדמה לחקיקה ולהגשת השירות.

"שעת האפס" של הטלוויזיה הלימודית

בינואר 1966 החלו הניסויים בהפעלת משדר הטלוויזיה הלימודית; תאריך היעד לשידור השיעור הראשון נקבע ל-24 במרס. הספירה לאחור החלה, דומה שהארץ עצרה נשימתה, כאילו מדובר היה בקדימון לתקופת ההמתנה לפני מלחמת ששת הימים, העתידה לפרוץ שנה לאחר מכן:

"מתח גבוה. ציפיה שכבר עלתה על גדותיה. ועצבנות, עצבנות. הכוונה, כמובן, למתרחש באולפני הטלביזיה הלימודית ברמת-אביב. וכי מפליא הדבר? ...מחר, בשעה 12, במעמד מאתיים נכבדים, הנשיא, ראש הממשלה, שר החינוך והלורד רוטשילד, ילחץ "האיש שיקבע לכך" על הכפתור.

השיעור הראשון, שיועבר בטלביזיה, יהיה – **מתמטיקה**, לשעה קלה יחשיכו חדרים בשלושים ושניים בתי-ספר, והתלמידים "הטלביזיוניים" יידעו, כי הם חונכים תקופה חדשה בתולדות החינוך בארץ." (שלמה נקדימון, עיתון "ידיעות אחרונות", 23 במרס 1966).

למחרת, התבשרו הקוראים כי "בלחיצת **אשכול** על הכפתור נפתחים שידורי הטלביזיה" - וכי שר החינוך והתרבות, **זלמן ארן** - הביע את התקווה, ש"מכשיר-פלא" זה יסייע לנו לשפר את ההישגים בהוראה ובחינוך... בינתיים פתח צה"ל בהכנות לקראת הטלביזיה הכללית בישראל...".

עוד יום עבר, ומן השטח החלו להגיע רשמים. **איתן הבר**, כתב ידיעות אחרונות שנכח באחת הכיתות בעת שידור הבכורה, דיווח על רגעי המתח מורטי העצבים, כאילו מדובר היה בנחיתתה של מעבורת חלל השבה ממשימה נועזת בחלל החיצון: "'שעת האפס" כבר חלפה ודבר לא נראה עדיין על המסך הקטן. עוד דקה ועוד דקה... השעה כבר 12:15 בצהרים. ואז נשתררה דממה בכיתה "ט-1". כולם שלחו מבטיהם אל המקלט. קולו של הקריין הידהד בחלל החדר: "נאמנות הטלביזיה הלימודית מתכבדת להגיש לכם את השידור הראשון..." תלמידים ומורים נעצו עיניים מהופנטות במכשיר. על המסך הופיעה תמונת בית-האולפנים ברמת-אביב. שר החינוך והתרבות, מר זלמן ארן, שדיוקנו הופיע עתה, פנה אל התלמידים: "זכיתם להיות בין ראשונים להנאה מטלביזיה בשלב נסיוני להפעלתה... עמל רב ואהבה רבה מושקעים בכל שיעור ושיעור..."

"כְּאֶשֶׁר שָׁמְעֵנוּ כִּן רְאִינוּ--בְּעִיר-ה' צָב-אוֹת בְּעִיר אֶלְקִינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָה עַד-עוֹלָם סְלָה."

מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!

יום ב', ב' בטבת תשע"ו (14 בדצמבר)

עם הדבק בעברו בלבד הוא עם גוסס, אך אם היהודים ישאבו מעברם דעת ואהבה אל מורשתם, יהיה להם הכח לפתוח את שערי עתידם.
אבא קובנר, 1978

"הוא קורא מהכתב", ניחשה תלמידה אחת בלחש. "לא נכון", התערבה חברתה, "תראי, הוא מסתכל ישר אלינו". על המסך הופיעה דמותו של הלורד רוטשילד, שבממונו קמה הטלביזיה הלימודית. הוא חבש כיפה ובירך "שהחיינו" במבטא זר בולט. "גם הוא קורא מהכתב", לחש תלמיד.

נסתיים שלב הברכות ועל המסך הופיעה כתובתו של השיעור הראשון: "סיור בעולם המתמטיקה. המורה: **בנימין מאיר**. הבמאי: מנחם שובל". המורה, בנימין מאיר, כסוף שיער, הופיע על המסך הקטן. הוא הקדים מילים מספר, הציג את צוות העובדים ואת המיתקנים היקרים וניגש ישר לעניין: "למה צריך בכלל לדעת מתמטיקה?" תמונות של גשרים, מחרטה, מכשירי מטאורולוגיה, מחשבים, רכבות דוהרות, טיל נפלט מכן-שיגור" ... (עיתון "ידיעות אחרונות", 25 במרס 1966).

מלחמת הניצחון של הטלוויזיה הישראלית

חלפה שנה, והטלוויזיה הלימודית שאך זה נולדה, כמעט והופקעה לצרכי המאמץ המלחמתי. "הלאמתה" של הטלוויזיה החינוכית לא מומשה במהלך מלחמת ששת הימים, רק משום שההכנות להפעלתה של "הטלביזיה לשעת-חירום" לא הדביקו את קצב האירועים בשטח, וה**מלחמה הסתיימה ימים ספורים לפני שהספיקה ישראל "לירות בנשק הטלביזיה"**. אף על פי כן, תוך 3 חודשים בלבד מתום המלחמה, קיבלה הממשלה 3 החלטות שעיצבו את מפת הטלוויזיה הישראלית לשנים רבות:

1. שידורי טלביזיה לשעת חירום יופעלו בהקדם האפשרי, באמצעות מתקני הטלביזיה החינוכית. שידורים אלה יהיו מכוונים בעיקר לאוכלוסיית השטחים המוחזקים ע"י צה"ל ואזרחיה הערביים של מדינת ישראל.
2. הממשלה תגיש לכנסת, לפני הפעלת הטלביזיה, הצעת-חוק לתיקון חוק רשות השידור.
3. הממשלה מחליטה להמשיך בהכנות להקמת הטלביזיה הכללית והטלביזיה לשעת חירום.

כך, לאחר שנים ארוכות של סחבת וגרירת רגליים, בהן מנעה הממשלה מאזרחי המדינה את ההנאה משידורי טלוויזיה מקומיים, הותר בבת-אחת הרסן, וניתן אור-ירוק להקמתה של טלוויזיה כללית.

[\[מקור\]](#)

"כְּאִשֶׁר שָׁמְעֵנוּ כִּן רְאִינוּ-- בְּעִיר-ה' צָב-אוֹת בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ אֱלֹקִים יְכוֹנְנָה עַד-עוֹלָם סְלָה."

מתוך פרק התהלים [תהלים מ"ח 9] שהיו הלויים אומרים בבית המקדש ביום **שני**

בשמחה ובטוב לבב, בתפילה ליום טוב ונעים לכל בית ישראל!